

Wolf, Maryanne. Čitatelju, vrati se kući: čitateljski mozak u digitalnom svijetu. Zagreb: Naklada Ljevak, 2019.

Hercog, Tanja

Source / Izvornik: **Knjižničarstvo : glasnik Društva knjižničara Slavonije, Baranje i Srijema, 2022, 26, 375 - 379**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:206:352578>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2023-06-07**

Repository / Repozitorij:

[RGISKO - Repository of the City and University Library Osijek](#)

WOLF, MARYANNE. ČITATELJU, VRATI SE KUĆI: ČITATELJSKI MOZAK U DIGITALNOM SVIJETU. ZAGREB: NAKLADA LJEVAK, 2019.

BROJ
BIBLIOGRAFSKE
JEDINICE

436

Tanja Hercog
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek
thercog@gskos.hr

Spisateljica Maryanne Wolf autorica je knjige naslova *Čitatelju, vrati se kući* koja je izdana u Nakladi Ljevak 2019. godine. Maryanne Wolf, profesorica i kognitivna neuroznanstvenica zagovarateljica je dječje pismenosti u svijetu. Sadržaj navedene knjige sastoji se od devet pisama kojima se autorica obraća čitatelju. Svako pismo, zapravo, predstavlja poglavlje knjige i započinje prikladnim citatom određenog autora. Knjiga je namjenjena bibliofilima koji se pitaju zašto je sve teže zadržati koncentraciju prilikom čitanja, obožavateljima tiskane knjige i brižnim roditeljima čija djeca koriste (pretjerano?) digitalne uređaje.

U prvom pismu: *Čitanje, kanarinac u umu*, autorica govori kako je ovladavanje pismenošću jedno od najvažnijih epigenetskih postignuća Homo sapiensa. Čitanje je promijenilo strukturu veza u ljudskom mozgu, stvarajući nove puteve koji su doveli do promjene prirode ljudskih misli. Ono što čitamo, kako čitamo i zašto čitamo mijenja način na koji mislimo. No događaju se promjene, te se čitava naša kultura, koja se zasniva na pismenosti, počela transformirati u posve drukčiju, digitalnu kulturu. Autorica upozorava da bismo se trebali zapitati što se događa u mozgovima djece koja uče čitati uronjena u digitalni medij šest ili sedam sati dnevno, te kako će se sklopovlje čitateljskog mozga, specifično mladog mozga, promijeniti pod utjecajem digitalnih medija.

Drugo je pismo naslovljeno *Pod velikim cirkuskim šatorom: uobičajeni pogled na čitateljski mozak*, a u njemu autorica pojašnjava čudesne sposobnosti mozga da prekorači vlastite granice i da razvije nove funkcije koje dosad nisu postojale. Čitanje je izum koji postoji tek šest tisuća godina, no ne smijemo ga smatrati samorazumljivim jer prilikom pročitane riječi aktivira se tisuće neurona koji djeluju u skupinama i odvija se prijenos signala preko mnogih područja kroz svih pet slojeva mozga. Što se događa u našem mozgu

prilikom čitanja autorica dočarava uspoređujući ga s cirkuskim šatorom ispod kojeg se događa kompleksna i nevjerojatna predstava.

Treće pismo – *Dubinsko čitanje: je li ugroženo?* Hoće li se kvaliteta naše pozornosti promijeniti čitanjem na digitalnim uređajima? Jedno od najuzbudljivijih procesa dubinskog čitanja naša je sposobnost da stvorimo slike dok čitamo. Naš um čitajući gradi slike na temelju brižno odabranih osjetilnih detalja prenesenih samo riječima. Autorica tu navodi zanimljiv primjer, jednu od najsnažnijih kratkih priča ikad napisanih, Hemingweyevu priču od šest riječi koja je proizašla iz opklade: *Na prodaju: dječije cipelice, nikad nošene*.

Mnogi od nas imaju želju ući u živote drugih ili napustiti sami sebe tijekom čitanja, a kad se vratimo, to jest završimo s čitanjem, promijenili smo sami sebe i intelektualno i emocionalno. Dubinsko čitanje povezano je s razvojem empatije kod čitatelja, empatije koja se tiče ne samo suosjećajnosti nego i razumijevanja i znanju o drugim ljudima, epohama, kulturama i religijama.

Sljedeće je pismo, tj. poglavlje naslovljeno *Što će se dogoditi s čitateljima kakvi smo bili mi?* Kvaliteta pozornosti neprimjetno postaje sve slabija uz posljedice koje nitko nije mogao predvidjeti. Čitanje na zaslonu dovodi do letimičnog čitanja, preskakanja i pretraživanja. Više ne gledamo i ne slušamo s istom pozornošću kao prije, zato što vidimo i čujemo previše, te se navikavamo na tu dozu, a onda tražimo još više. Hiper-pozornost je jedan od neizbježnih nusproizvoda takvog funkcioniranja (fenomen uzrokovan brzom izmjenom zadataka, visokim razinama stimulacije i niskim pragom dosade). Što je trajnija digitalna stimulacija, to je prisutnija dosada koju pokazuju čak i vrlo mala djeca kad im te uređaje oduzmemo. U posljednjih desetak godina promijenilo se koliko čitamo, kako čitamo i zašto, što čitamo, zajedno s digitalnim lancem koji povezuje karike među svim tim dimenzijama čitanja i ubire danak koji tek počinjemo primjećivati.

Peto pismo: *Odgoj djece u digitalnom dobu*. Autorica se pita hoće li vremenski i spoznajno zahtjevan proces dubinskog čitanja atrofirati ili se postupno izgubiti u kulturi koja preferira medije koji se temelje na brzini. Uvježbavanje koncentracije teško je u kulturi u kojoj su sveprisutne razne distrakcije. Kad istovremeno obavljamo više poslova ili kako se to danas kaže *multitaskamo* mi i ne znajući ulazimo u krug ovisnosti jer centri našeg mozga za procesiranje novih informacija bivaju nagrađeni određenim tvarima zbog procesiranja novosti, a sve na štetu našeg prefrontalnog korteksa koji želi ostati usmjeren

na zadatak i dobiti nagradu za trud i usmjerenu pozornost. Moramo se uvježbati u traženju dugoročne nagrade i odreći se one kratkoročne. Višezadaćnost (eng. *multitasking*) stvara ovisnost o dopaminu i nagrađuje mozak za gubljenje fokusa i neprestano traženje vanjske stimulacije. Brži tempo znači manje vremena koje onaj koji gleda ima na raspolaganju kako bi odgovorio na podražaj, što znači da ima manje vremena da informacije koje pristižu poveže sa svojim znanjem o svijetu i stoga je manja vjerojatnost da će ostali procesi uključeni u dubinsko čitanje biti upotrebljeni. Djeca imaju manje znanja o svijetu jer se sve više navikavaju oslanjati na *Google* i druge vanjske izvore znanja što dovodi do promjena u njihovoj sposobnosti stvaranja analogija između onog što već znaju i što čitaju prvi put te o izvlačenju ispravnih zaključaka na temelju toga.

Autorica ukazuje da kada mlade učimo da se previše, prerano i premladi oslanjaju na vanjske izvore znanja, utječemo na njihov intelektualni razvoj. Isto tako, kada ih učimo da se previše i predugo oslanjaju na tradicionalne izvore i oblike znanja, kočimo njihov napredak u digitalnoj kulturi. Stoga autorica napominje da intelektualni razvoj naše djece ovisi o pronalaženju ravnoteže između tih dvaju prisupa. Naša je odgovornost osigurati da nadolazeće generacije razviju sposobnosti stvaranja analogija, empatije, kritičke analize i kreativnosti.

Šesto pismo: *Iz roditeljskog krila u ono digitalno u prvih pet godina života: ne kreći se prebrzo*. Roditeljsko krilo mjesto je u kojem zagrljaj, zajednički dodir, pogled i iskustvo čitanja djetetu najšire otvaraju vrata prema novom, nježnom carstvu priča. Knjige su najbolji temelj za razvoj dijaloškog čitanja u kojem roditelj i dijete oblikuju interaktivni krug sporazumijevanja koje izgrađuje jezik i uključenost. Prije druge godine života ljudska interakcija i interakcija sa stvarnim knjigama najbolji su način ulaska u svijet usmenog i pisanog jezika pomoću kojeg se kasnije stvara čitateljski sklop. Roditelji i ostali ljudi koji sudjeluju u odgoju djeteta trebaju djeci čitati svaki dan i iz čitanja priča za laku noć stvoriti ritual koji se ne preskače. Univerzalni moralni zakoni svake kulture počinju s pričama. Priče našoj djeci i nama pomažu uvježbati reakcije na razne vrste izazova koji su ključni za uspjeh ljudske vrste. Priče koje smo zapamtili pomažu nam se suočiti sa sličnim poteškoćama u životu i omogućuju nam usvajanje potencijalnih strategija za njihovo rješavanje. Empatija naučena kroz priče proširuje svijet djetinjstva i podučava ključnoj ljudskoj vrlini: razumijevanju sličnosti i suosjećanju s drugim i drukčijim. Čitanje tiskanih

knjiga osnažuje ključne vremenske i prostorne dimenzije čitanja, dodaje važne taktilne asocijacije u mladi čitateljski sklop i pruža najbolju moguću društvenu i emocionalnu interakciju.

Sedmo pismo: *Znanost i poezija u učenju (i podučavanju) čitanja*. U ovom dijelu autorica započinje poglavlje s informacijom da u periodu između pete i desete godine djeca diljem svijeta počinju učiti čitati i započinju svoju veliku avanturu ulaska u nove svjetove. Tijekom tog vremena djeca čitajući uče i misliti na načine koji postaju temelj za ostatak njihovih života. Da bi im osigurali da ostvare svoj potencijal, te kao članovi društva budu sposobni doprinijeti društvu u cjelini, potrebno je ulagati u praćenje postignuća djece kao učenika, ulagati u učitelje i raditi na razvoju čitalačkih i jezičnih vještina kroz sve razrede i predmete.

Osmo pismo: *Gradnja dvopismenog mozga*. Alec Ross, autor knjige *Industrije budućnosti* napisao je da 65% poslova kojima će se sadašnji predškolci baviti još nije ni izmišljeno. Mi im možemo pomoći tako da im omogućimo izgradnju multifunkcionalnog moždanog sklopa koji ih može pripremiti na razmišljanje uz korištenje znanja i kognitivne fleksibilnosti koja će im trebati. Dvopismeni mozak uzima ono najbolje iz obaju svijetova sredstava komunikacije, s mogućnošću nadogradnje dodatnih opcija. Kao što dvojezična djeca (roditelji s njima komuniciraju na dva jezika od rođenja) nauče postati izuzetno sposobna u prebacivanju koda s jednog jezika na drugi, tako bi dvopismeni mozak bio fleksibilan prebacivač s tiskanog medija na digitalni. Prema rezultatima nekih istraživanja, važnost slijeda, jedan je od glavnih nedostataka digitalnog čitanja. Ako našu djecu ne naučimo pravilnom korištenju digitalnog učenja i čitanja na zaslonu od rane dobi, procesi dubinskog čitanja sljedeće generacije bit će još podložniji negativnom utjecaju digitalnih medija

Deveto pismo: *Čitatelju, vrati se kući!* Svakodnevna preplavljenost informacijama raspršuje prostor potreban za istinsku mudrost. Vrijeme je jedna od stvari koju nitko ne može kupiti. Velikom količinom distrakcija i informacija, ljude se gura preko njihovih kognitivnih granica koje nikad neće postati znanje. Atrofiranje i postupan prestanak služenja analitičkim sposobnostima i sposobnostima promišljanja nas kao pojedinaca najgori su neprijatelji istinski demokratskih društava, neovisno o razlozima koji do toga dovode, medijima koji tome pogoduju i trenutku u vremenu u kojem se to događa.

Na kraju knjige, autorica navodi i razna pitanja za promišljanje, neka od njih su: Hoće li sama plastičnost čitateljskog mozga koji odražava obilježja digitalnih medija pospješiti atrofiranje procesa mišljenja – kritičke analize, empatije i promišljanja – što bi moglo dovesti do postupnog urušavanja temelja našeg demokratskog društva? Hoće li oblikovanje istih tih sposobnosti biti ugroženo u našoj mladeži?